

TRUNG QUỐC THÀNH LẬP TÒA ÁN THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ - HƯỚNG ĐI MỚI VÀ KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM

VŨ THỊ HƯƠNG*

HOÀNG THẢO ANH**

Ngày nhận bài: 16/11/2018

Ngày phản biện: 26/11/2018

Ngày đăng bài: 25/12/2018

Tóm tắt:

Để giải quyết các tranh chấp thương mại quốc tế một cách công bằng và kịp thời theo quy định của pháp luật, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của các bên Trung Quốc và nước ngoài, tạo ra một quy tắc ổn định, công bằng, minh bạch và thuận tiện trong môi trường kinh doanh quốc tế. Trung Quốc đã xây dựng Tòa án chuyên trách để giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế. Trong bài viết này, tác giả sẽ trình bày và phân tích các quy định của pháp luật Trung Quốc về chức năng và quyền hạn của Tòa án Thương mại quốc tế. Theo đó, tác giả định hướng bài học kinh nghiệm cho Việt Nam trong quá trình phát triển và hội nhập về thương mại quốc tế hiện nay.

Từ khóa:

Thương mại quốc tế, Trung Quốc, Tòa án, thẩm quyền, xét xử.

Với đà phát triển nhanh chóng của thương mại quốc tế ở Trung Quốc, kéo theo các tranh chấp nảy sinh từ Sáng kiến Vành đai và Đường bộ của Trung Quốc (China's Belt & Road Initiative- viết tắt là BRI) (BRI ra đời vào năm 2013), sáng kiến này được tiến hành trong việc tăng cường kết nối các khu vực của Trung Quốc, kích thích thương mại phát triển. Trong bối cảnh này, vào ngày 29/6/2018, Tòa án Nhân dân Tối cao Trung Quốc (viết tắt là

Abstract:

To deal with international commercial disputes fairly and promptly in accordance with the law, protect the legitimate rights and interests of Chinese and foreign parties, create a stable, equitable, transparent and convenient in the international business environment, China has developed a specialized court to deal with international commercial disputes. In this article, the author will present and analyze the provisions of Chinese law on the functions and powers of the International Commercial Law Court. Accordingly, the author orientated lessons learned for Vietnam in the process of development and integration of international trade today.

Keywords:

International Commerce, China, Court, jurisdiction, trial.

---

* ThS., Giảng viên Khoa Luật Dân sự, Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: vuhuonglaw.hueuni@gmail.com

** ThS., Giảng viên Khoa Luật Dân sự, Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: thaoanh694@gmail.com

SPC) chính thức thành lập Tòa án Thương mại Quốc tế thứ nhất và thứ hai (viết tắt là CICC) ở Thẩm Quyền và Tây An để xử lý một loạt các tranh chấp thương mại quốc tế. CICC được thiết kế đặc biệt để giải quyết các tranh chấp phát sinh từ các dự án theo BRI. CICC đã được thành lập theo Quy định của SPC về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập các Tòa án thương mại quốc tế (Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế) được thông qua tại cuộc họp 1743 của Ủy ban xét xử của Tòa án nhân dân tối cao ngày 25/6/2018, có hiệu lực từ ngày 01/7/2018).

1. Quy định của pháp luật Trung Quốc (Quy định của SPC) về việc thành lập các Tòa án thương mại quốc tế

Quy định của SPC về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập các Tòa án thương mại quốc tế gồm 19 Điều có các nội dung chính như sau:

Thứ nhất, tòa án thương mại quốc tế là cơ quan xét xử thường trực của Tòa án nhân dân tối cao có thẩm quyền giải quyết các tranh chấp sau đây:

(1) Các vụ kiện thương mại quốc tế đầu tiên trong đó các bên đã chọn thẩm quyền của Tòa án nhân dân tối cao theo Điều 34 của Luật Tố tụng Dân sự, với số tiền tranh chấp ít nhất 300.000.000 Nhân dân tệ;

(2) Các vụ kiện thương mại quốc tế đầu tiên mà Tòa án nhân dân cấp cao có thẩm quyền xét xử, nhưng xem xét nên được chuyển giao cho SPC và SPC chấp thuận việc chuyển giao;

(3) Các vụ kiện thương mại quốc tế đầu tiên có tác động đáng kể trên toàn quốc;

(4) Các vụ việc liên quan đến việc áp dụng các biện pháp tạm thời để hỗ trợ trọng tài hoặc để dành hoặc thực thi các phán quyết trọng tài thương mại quốc tế theo Điều 14 của Quy chế.

(5) Các trường hợp thương mại quốc tế khác mà Tòa án nhân dân tối cao xét thấy phù hợp để Tòa án thương mại quốc tế xét xử¹.

Một tranh chấp thương mại có một trong các dấu hiệu sau đây sẽ được coi là tranh chấp thương mại quốc tế:

(i) Một hoặc cả hai bên là người nước ngoài, người không quốc tịch, doanh nghiệp nước ngoài hoặc các tổ chức khác;

(ii) Một hoặc cả hai bên có nơi cư trú, thường trú bên ngoài lãnh thổ của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa;

(iii) Đối tượng tranh chấp nằm ngoài lãnh thổ của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa;

---

¹ Điều 2 Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế.

(iv) Các sự kiện pháp lý phát sinh, thay đổi hoặc chấm dứt quan hệ thương mại xảy ra bên ngoài lãnh thổ của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa².

Thứ hai, thẩm phán Tòa án Thương mại quốc tế là các thẩm phán chuyên trách và giới ngoại ngữ.

Thẩm phán Tòa án thương mại quốc tế do Tòa án nhân dân tối cao lựa chọn và bổ nhiệm từ các thẩm phán cao cấp có kinh nghiệm làm việc, quen thuộc với các điều ước quốc tế, tập quán quốc tế, thực tiễn thương mại và đầu tư quốc tế. Thẩm phán Tòa án thương mại quốc tế thông thạo tiếng Anh. Theo Luật PRC, vì các thẩm phán của tòa án Trung Quốc phải là công dân Trung Quốc, công dân nước ngoài không được bổ nhiệm làm thẩm phán của CICC. Các trường hợp thuộc thẩm quyền xét xử của Tòa án Thương mại quốc tế thì hội đồng thẩm phán gồm 3 thẩm phán trở lên. Quyết định của hội đồng thẩm phán tuân theo nguyên tắc đa số, các quan điểm hay ý kiến thiểu số có thể được ghi nhận trong quyết định hoặc bản án³.

Theo Quy định của SPC, Thẩm phán CICC được yêu cầu có thể sử dụng tiếng Anh như một ngôn ngữ làm việc và có sự linh hoạt trong việc nộp các tài liệu bằng tiếng Anh mà không cần phải dịch ra tiếng Trung nếu bên đối lập đồng ý. Tuy nhiên, không rõ liệu các thủ tục tố tụng của tòa án có thể được tiến hành bằng tiếng Anh hay không⁴.

Thứ ba, trong phiên tòa xét xử của Tòa án thương mại quốc tế, luật áp dụng để giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế được xác định theo các quy định của pháp luật Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa về Luật áp dụng đối với quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài.

Trong trường hợp các bên đã lựa chọn luật áp dụng theo thỏa thuận theo quy định của pháp luật thì áp dụng luật do các bên lựa chọn.

SPC cũng quy định khi Tòa án thương mại quốc tế phải áp dụng pháp luật nước ngoài thì có thể sử dụng các biện pháp sau để xác định pháp luật áp dụng.

- (i) Do các bên cung cấp;
- (ii) Được cung cấp bởi chuyên gia pháp lý từ Trung Quốc hoặc ở nước ngoài;
- (iii) Được cung cấp bởi tổ chức dịch vụ tìm kiếm pháp luật (tổ chức hỗ trợ tìm kiếm, cung cấp pháp luật)
- (iv) Do thành viên của Ủy ban chuyên gia thương mại quốc tế cung cấp;
- (v) Được cung cấp bởi cơ quan trung ương của bên ký kết khác đã ký kết hiệp ước hỗ trợ tư pháp với Trung Quốc;

² Điều 3 Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế.

³ Xem Điều 5 Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế.

⁴ China establishes International Commercial Courts to resolve International Commercial Disputes (<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=cb279b59-f4d3-44f5-bde5-7f0ac5710dff>. Truy cập ngày 1/11/2018)

- (vi) Do Đại sứ quán hoặc Lãnh sự quán Trung Quốc ở quốc gia có liên quan cung cấp;
- (vii) Được cung cấp bởi Đại sứ quán của quốc gia có liên quan ở Trung Quốc;
- (viii) Các cách hợp lý khác để tìm kiếm luật nước ngoài.

Các tài liệu và ý kiến chuyên gia về luật nước ngoài được cung cấp theo một hoặc nhiều cách trên sẽ được trình bày trong phiên điều trần theo quy định của pháp luật và các bên sẽ có đủ cơ hội để được lắng nghe.

Khi các bên gửi tài liệu rõ ràng cho Tòa Thương mại Quốc tế ra ngoài lãnh thổ của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, bất kể họ đã được công chứng, xác thực hay không được chứng thực chính thức, họ sẽ được kiểm tra chéo trong phiên tòa. Trong trường hợp các tài liệu rõ ràng được đệ trình bởi một bên là tiếng Anh, bản dịch tiếng Trung có thể không được gửi kèm theo sự đồng ý của bên đối lập⁵.

Thứ tư, thành lập ủy ban chuyên gia về thương mại quốc tế.

Tòa án nhân dân tối cao sẽ thành lập một Ủy ban chuyên gia thương mại quốc tế và chọn các tổ chức hòa giải thương mại quốc tế và các tổ chức trọng tài thương mại quốc tế đáp ứng các điều kiện nhất định để xây dựng cùng với Tòa án thương mại quốc tế. Do đó tạo ra cơ chế giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế "một cửa".

Tòa án thương mại quốc tế hỗ trợ các bên giải quyết các tranh chấp thương mại quốc tế của họ bằng cách chọn cách tiếp cận mà họ cho là phù hợp thông qua nền tảng giải quyết tranh chấp mà hòa giải, trọng tài và tranh chấp được liên kết hiệu quả⁶.

Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế quy định rằng, SPC sẽ thành lập một Ủy ban Chuyên gia Thương mại Quốc tế (Ủy ban), dự kiến sẽ bao gồm các chuyên gia và học giả từ Trung Quốc và các nước dọc theo tuyến đường Vành đai và Đường bộ. Chức năng chính của các thành viên của Ủy ban là cung cấp ý kiến chuyên gia và tư vấn pháp lý, giúp các giám khảo của CICC xác định nội dung của luật pháp nước ngoài và chấp nhận sự cho phép của CICC để dàn xếp các trường hợp.

Thứ năm, cơ chế giải quyết tranh chấp “một cửa”.

CICC nhằm mục đích tích hợp các vụ kiện tụng, hòa giải và trọng tài vào một nền tảng giải quyết tranh chấp “một cửa”. Nền tảng này cung cấp cho bên một sự lựa chọn giữa ba phương pháp giải quyết tranh chấp sau đây và CICC sẽ làm việc cùng với một số tổ chức trọng tài thương mại quốc tế và trọng tài được lựa chọn nhất định:

Nếu một bên đã bắt đầu một vụ kiện trong CICC và vấn đề được tiến hành trong vụ kiện

---

⁵ Xem Điều 9 Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế.

⁶ Điều 11 Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế.

tụng, phán quyết sẽ là quyết định cuối cùng và ràng buộc các bên và không bị kháng cáo. Tuy nhiên, các bên có thể xin điều trần theo các quy định có liên quan của Luật tố tụng dân sự.

Tuy nhiên, nếu các bên chọn giải quyết tranh chấp thông qua hòa giải, CICC có thể chỉ định các thành viên của Ủy ban hoặc một tổ chức hòa giải thương mại quốc tế tiến hành hòa giải. Nếu một thỏa thuận giải quyết được ký kết khi hòa giải, CICC có thể đưa ra phán quyết về thỏa thuận giải quyết theo yêu cầu của các bên⁷. Tuyên bố hoà giải của Tòa án thương mại quốc tế có hiệu lực pháp lý như bản án sau khi có chữ ký của các bên.

Nếu các bên chọn giải quyết tranh chấp bằng trọng tài thương mại quốc tế và chọn một tổ chức trọng tài thương mại quốc tế, CICC sẽ hỗ trợ trong việc điều trần các biện pháp tạm thời (bảo quản tài sản / bằng chứng) trước khi bắt đầu hoặc trong quá trình tố tụng trọng tài và đặt sang một bên hoặc thi hành phán quyết trọng tài.

Ngoài ra, theo quy định tại Điều 18 Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế: Tòa án thương mại quốc tế cung cấp sự thuận tiện tranh chấp cho các bên với Nền tảng dịch vụ kiện tụng điện tử, Nền tảng thông tin mở, và các nền tảng dịch vụ kiện tụng khác, hỗ trợ đăng ký hồ sơ trực tuyến, thanh toán phí, xem xét hồ sơ, trao đổi bằng chứng, dịch vụ quá trình, phiên tòa...

Với việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế để giải quyết các tranh chấp thương mại quốc tế phát sinh, Trung Quốc hướng đến một cơ chế giải quyết tranh chấp chuyên nghiệp và hiệu quả.

2. Kinh nghiệm hoàn thiện hệ thống pháp luật về giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế ở Việt Nam

Ở Việt Nam, để giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế các bên có thể chọn một trong các phương thức giải quyết tranh chấp là Thương lượng, hòa giải, Tòa án và Trọng tài. Để giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế bằng Trọng tài thương mại quốc tế các bên phải có thỏa thuận trọng tài và thỏa thuận trọng tài phải được lập thành văn bản.

Tuy nhiên, nếu các bên không có thỏa thuận thì chỉ có thể khởi kiện tranh chấp thương mại quốc tế bằng Tòa án.

Pháp luật Tố tụng dân sự Việt Nam không có quy định riêng về thẩm quyền giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế mà quy định chung là vụ việc dân sự có yếu tố nước ngoài. Theo quy định tại Khoản 2 Điều 646 Bộ luật Tố tụng Dân sự 2015 thì vụ việc dân sự có yếu tố nước ngoài là vụ việc dân sự thuộc một trong các trường hợp sau đây:

- Có ít nhất một trong các bên tham gia là cá nhân, cơ quan, tổ chức nước ngoài;

⁷ Điều 13: Tòa án thương mại quốc tế có thể đưa ra tuyên bố hoà giải theo quy định của pháp luật sau khi các bên đã đạt được thỏa thuận hòa giải sau khi hòa giải do thành viên của Ủy ban chuyên gia thương mại quốc tế hoặc tổ chức hòa giải thương mại quốc tế thực hiện. Tòa án thương mại đưa ra phán quyết dựa trên thỏa thuận hòa giải và phục vụ các bên có phán quyết.

- Các bên tham gia đều là công dân, cơ quan, tổ chức Việt Nam nhưng việc xác lập, thay đổi, thực hiện hoặc chấm dứt quan hệ đó xảy ra tại nước ngoài;

- Các bên tham gia đều là công dân, cơ quan, tổ chức Việt Nam nhưng đối tượng của quan hệ dân sự đó ở nước ngoài⁸.

Như vậy, theo quy định của pháp luật Việt Nam, một vụ việc dân sự có yếu tố nước ngoài chỉ cần có một trong ba dấu hiệu nêu trên.

Theo Bộ luật Tố tụng Dân sự 2015, một vụ việc dân sự có yếu tố nước ngoài có thể thuộc thẩm quyền xét xử chung hoặc thẩm quyền xét xử riêng biệt của tòa án Việt Nam. Sau khi xác định thẩm quyền của Tòa án Việt Nam theo quy định của chương này (chương XXXVIII của Bộ luật Tố tụng Dân sự) rồi mới viện dẫn chương 3 của Bộ luật Tố tụng Dân sự để xác định thẩm quyền của Tòa án cụ thể.

Theo quy định của Chương 3 Tòa án có thẩm quyền giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế là Tòa án nhân dân cấp Tỉnh. Theo đó, thẩm quyền của Tòa án không tập chung cho một vài tòa chuyên trách mà thuộc thẩm quyền của hệ thống tòa án nhân dân cấp tỉnh. Quy định này của pháp luật Tố tụng dân sự Việt Nam là phù hợp với pháp luật nhiều nước trên thế giới.

Tuy nhiên, với sự phát triển của Thương mại quốc tế như hiện nay, việc nghiên cứu để xây dựng các Tòa án chuyên trách trong lĩnh vực này để định hướng trong thời gian tới là điều thực sự cần thiết. Trường hợp của Nhật Bản, tuy chưa xây dựng Tòa án chuyên trách về Thương mại quốc tế như Trung Quốc nhưng Nhật Bản cũng đã xây dựng Tòa án chuyên trách về Sở hữu trí tuệ ở Tokyo và Osaka. Hướng đi này mang lại những lợi ích nhất định như sau:

Thứ nhất, trao thẩm quyền cho Tòa án chuyên trách về Thương mại quốc tế trong việc thực hiện chức năng xét xử các tranh chấp thương mại quốc tế sẽ tập trung các nguồn lực tư pháp thuận lợi trong việc giải quyết tốt các vụ kiện trên. Điều đó cũng nhằm tăng cường sự giám sát và hướng dẫn xét xử các vụ kiện thương mại quốc tế, đồng thời thực hiện chuyên môn hóa trong việc xét xử các vụ kiện trên.

Thứ hai, giải quyết các tranh chấp thương mại quốc tế theo thẩm quyền tập trung là đang nâng cấp khả năng xét xử đối với vụ kiện này, đảm bảo tính khách quan của công lý⁹.

Thứ ba, để giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế có thể sẽ phải áp dụng pháp luật nước ngoài, tập quán thương mại quốc tế hay các Điều ước quốc tế. Do đó, giải quyết các tranh chấp thương mại quốc tế theo thẩm quyền tập trung sẽ tối ưu hóa hệ thống thẩm phán, các thẩm phán Tòa chuyên trách về thương mại quốc tế sẽ là những người am hiểu luật pháp, hiểu biết luật, các công ước quốc tế, các tập quán thương mại quốc tế và giỏi ngoại ngữ.

---

⁸ Xem thêm Khoản 2 Điều 646 Bộ luật Tố tụng Dân sự Việt Nam năm 2015.

⁹ Mai Thu Thủy, *Xác định thẩm quyền xét xử dân sự quốc tế của Tòa án theo pháp luật một số quốc gia trên thế giới*, Luận văn thạc sỹ, Đại học Luật Hà Nội, 2012, tr.113

Chính vì những lý do nêu trên, Việt Nam cũng cần có những nghiên cứu để tập trung và xây dựng các Tòa án chuyên trách, xây dựng đội ngũ thẩm phán chuyên trách trong lĩnh vực thương mại quốc tế để từng bước chuyên môn hóa và tập trung nguồn lực tư pháp, đáp ứng đòi hỏi và yêu cầu của quá trình hội nhập quốc tế.

3. Kết luận

Việc thành lập Tòa án Thương mại quốc tế để giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế ở Trung Quốc là một bước đi mới và mang tính chuyên môn hóa cao. Với đà phát triển của thương mại quốc tế hiện nay, việc nghiên cứu và thành lập các Tòa án chuyên trách như Trung quốc đang làm là một điều thực sự cần thiết, góp phần nâng cao năng lực và tạo hiệu quả cao trong việc giải quyết tranh chấp thương mại quốc tế hiện nay.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ luật Tố tụng Dân sự năm 2015.
2. Các quy định của Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc về một số vấn đề liên quan đến việc thành lập Tòa án thương mại quốc tế (Quy định của SPC).
3. China establishes International Commercial Courts to resolve International Commercial Disputes (<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=cb279b59-f4d3-44f5-bde5-7f0ac5710dff>. Truy cập ngày 1/11/2018).
4. Mai Thu Thủy, *Xác định thẩm quyền xét xử dân sự quốc tế của Tòa án theo pháp luật một số quốc gia trên thế giới*, Luận văn thạc sỹ, Trường Đại học Luật Hà Nội, 2012.